MØNTFUNDET FRA VEJRMØLLEBANKEN VED AALBORG 1807

Af Axel Ernst

Skønt den danske Lovgivning fra gammel Tid har fastsat Kongens (og nu Statens) Ret til Danefæ, er det kun yderst lidt heraf, der er bevaret fra ældre Tid. Det er fremhævet af Roar Skovmand,[1] at "først i det 19. Aarhundrede med Nationalmuseets hastige Fremvækst, med den stigende folkelige Oplysning, og, vel ikke mindst, med den vældige Nyopdyrkning — blev Danefæbestemmelsen Redning for et stort Antal af de gamle Sølvskatte." Det er dog her værd at erindre, at den tidlige Interesse for Mønter og Medailler, der udgjorde en saa vigtig Bestanddel af det Kunstkammer, som Frederik III i sin første Regeringstid lod indrette paa Københavns Slot, en Interesse, der deltes af senere Konger, og som fandt Udtryk i de store Pragtværker "Museum Regium" ved Holger Jacobæus 1696, den forøgede Udgave heraf ved Johannes Laverentzen 1710 samt "Beskrivelsen" fra 1791, vel nok har medført, at vort Kendskab til Møntfundene i det hele sikkert nok for den ældre Tids Vedkommende er større, end Tilfældet er med f. Expl. de Vikingetidsfund, der alene har indeholdt Brudsølv, idet dette vel i de fleste Tilfælde er gaaet til Omsmeltning hos Guldsmede. Alligevel er sikkert meget gaaet tabt ogsaa af gamle Møntfund, og Efterretningerne herom er ofte blot bevaret gennem Retsdokumenter og tilfældige Oplysninger, spredt rundt om i historiske og topografiske trykte og utrykte Arbejder. En i numismatisk Litteratur vistnok enestaaende Indsats for at skaffe Klarhed over ældre Tiders Møntfund har Georg Galster for Danmarks Vedkommende ydet gennem de Fundberetninger, han har publiceret i Numismatisk Forenings Medlemsblad Januar 1935 til Februar 1936 (Tiden indtil Aar 1700) og i Nordisk Numismatisk

[1] Roar Skovmand: De danske Skattefund fra Vikingetiden og den ældste Middelalder indtil omkring 1150 (Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1942, S. 8—10).

Årsskrift 1936, 1937 og 1938 (Tiden 1701—1800). Indirekte lader mange af disse Fundberetninger os ane, hvormeget der er gaaet tabt.

Naar Georg Galster sluttede sine Fundberetninger med Aar 1800, var Grunden den, at den af Møntkabinettets Bestyrer, Professor Chr. Ramus anlagte Fundprotokol begynder med Foraaret 1801, og at Oplysning om alle senere til Møntsamlingen indgaaede Fund følgelig maa søges i Samlingens Fundprotokoller[2].

Indretningen af Fundprotokollerne har vel i øvrigt ogsaa medført større Omhu med at redde fremdragne Fund, men det kan ikke undre, at navnlig i Aarhundredets Begyndelse og specielt efter, at den økonomisk ødelæggende Krig med England var udbrudt, Pengevæsenets Sammenbrud kom nærmere og nærmere, visende sig ved, at Kurantsedlerne stadig faldt i Værdi og mistede mere og mere af deres Købekraft, medens Sølvet ganske forsvandt som Omsætningsmiddel, blev Fristelsen til at underslaa fremdraget Danefæ særlig stor, og sikkert er vort Kendskab til fremdragne Møntfund i det 19. Aarhundredes første Aartier derfor ufuldstændigt. Et Exempel herpaa blandt flere er Fundet fra Vejrmøllebanken ved Aalborg 1807.

Oplysning om dette Fund findes i det af den residerende Kapellan ved Budolphi Kirke i Aalborg Knud Henneberg[3] i 1812 udgivne Skrift: Hvad er Edda? Eller: Raisoneret kritisk Undersøgelse over de tvende ved Gallehuus fundne Guldhorn, trykt paa Forfatterens egen Bekostning hos Albert Borch, Ejer af Aalborg Stifts Adresse-Contoir og Bogtrykkerie, med økonomisk Støtte af den ogsaa som Møntsamler velkendte Mæcen, Gehejmekonferensraad Johan Bülow til Sanderumgaard.[4]

Tyveriet af de 2 Guldhorn Natten mellem den 4. og 5. Maj 1802 vakte som bekendt stor Interesse for disse. Ikke blot inspirerede Tyveriet den unge Adam Oehlenschläger til at skrive sit berømte Digt, hvori han skildrede Guldhornenes Opdukken og Forsvinden, men den arkæologiske Forskning kastede sig nu efter lang Tids Forløb atter over Behandlingen af Guldhornene og disses Tydning.

---

[2] Georg Galster: Nordisk Numismatisk Årsskrift 1938, S. 56.

[3] Knud Henneberg (1756—1832), siden 29/12 1797 residerende Kapellan ved Budolphi Kirke i Aalborg. Se om ham S. V. Viberg: Almindelig dansk Præstehistorie I, Odense 1867, S. 29, og Thomas Hansen Erslew: Almindeligt Forfatter-Lexicon, I, Kbh. 1843, S. 634.

[4] Victor Hermansen: Johan Bülow som Samler, Kulturminder, Ny Række, Bind II (1957), S. 101—137. Om Bülows Møntsamling, se ogsaa Axel Ernst i N.N.U.Mbl., August 1958, S. 132—33.

Peter Erasmus Müller[5] besvarede i 1806 en af Videnskabernes Selskab stillet Prisopgave med Skriftet Antiquarisk Undersøgelse over de ved Gallehuus fundne Guldhorn, idet han mente at kunne paavise keltiberisk Proveniens. Herimod vendte Henneberg sig i sit meget omfattende Skrift, idet han i det 1639 fundne lange Horns Relieffigurer saa en Angivelse af Tiden for Kometers Tilsynekomst og i øvrigt vilde forklare Kometerne som Balders Varselsdrømme, Hornets Takker og Zigzagstreger som Solaar og Maanemaaneder, hvorved saavel Balders som Odins Levetid lader sig bestemme. Hornets Forfærdiger var ikke dansk, men antagelig havde Odin selv fremstillet det eller ladet det fremstille kort før sin Død, Aar 417 e. Chr. F. Det korte, i 1734 fundne Horns Relieffigurer angiver Aarets Fester, de indpunslede Dyr Vinde og Vejr. Dette Horn antog han udgaaet fra Odins Værksted, men gjort for et vendisk Folk, muligt til et Tempel i Julin. Begge Horn havde efter Hennebergs Opfattelse tilhørt Sigurd Fafnersbanes Guldskat, og var af Gudrun skænket Møgeltønders Tempel.[6] Hennebergs Tolkning er ganske forbigaaet i Lis Jacobsens og Erik Moltke: Danmarks Runeindskrifter, Kbhvn. 1942, og har nu tildags væsentlig kun Kuriositetens Interesse. Betegnende for, hvorledes man i Datiden saa paa hans Teorier, er det vistnok, at den fyldige Subskriptions- (Prænumerant-) liste ikke indeholder Navne af Betydning indenfor den videnskabelige Verden; men Hensynet til P. E. Müllers af Henneberg saa stærkt kritiserede Arbejde kan muligvis have spillet ind i saa Henseende.

Fundet fra Vejrmøllebanken 1807 nævnes ikke i Roar Skovmands saa nyttige Værk, hvor derimod de, som det synes, beslægtede Fund fra Aalborg Klostermark (1837) og fra Rørdal (1836), begge indeholdende kufiske Mønter og Brudsølv, er behandlet af ham l. c. S. 44—47 og S. 47—49.

Hennebergs Beretning om Fundet fra 1807, der findes S. 6 i hans Værk, anføres derfor in extenso. Det hedder her:

"Ikke sielden ere mange Oldsager fundne ved en eller anden Leilighed og Hændelse af saadanne Personer, som ikke kunde vente at blive i Besiddelse af dem, naar slig Opdagelse blev kundbar, desaarsag haver man fordulgt dem, og, naar de have havt nogen indvortes Værd, ere de hemmelig blevne solgte for at komme i Digelen, og der at modtage en anden Form. Et lidet Exempel har man derpaa havt for nyelig i vores Egn. I

[5] Peter Erasmus Müller (1776—1834), siden 1801 Professor theol. ved Københavns Universitet, Sjællands Biskop siden 1830. Ellen Jørgensen i Dansk biografisk Leksikon, XVI, Kbh. 1939, S. 297—301.

[6] Johannes Brøndsted: Guldhornene, Nationalmuseet 1954, S. 70—71, jfr. 73 og 75.

Juni Maaned 1807 fandtes paa en Höi nær ved Aalborg, Veirmöllebanken kaldet, ved at opplöie denne, som ikke fra Arilds Tid, ja maaskee aldrig tilforn formedelst dens steile Beliggenhed havde været bragt under Ploven, nogle smaa Sölvstykker, hvoriblandt en liden Plade, om med eller uden Indskrivt har jeg ikke formaaet at udbringe, tilligemed fire Mynter. Alt dette tog Manden, som styrede Ploven, til sig, og lovede Drengen, som drev den, sin Andeel deraf, da de vare lige gode om Opdagelsen. Men da denne Andeel formodentlig faldt mindre ud end efter Drengens Forventning, beklagede han sig hemmelig for Gaardens Folk, og saaledes kom det snart Hosbonden for Örer, som strax lod det solgte Sölv, omtrent af et Fierdingspunds Vægt, affordre hos Guldsmeden, som havde kiöbt det for fuld Værd; men Pladen og det övrige, der lignede tyk sammenvreden Staaltraad, var allerede smeltet, paa de fire Mynter nær omtrent af Störrelse og Tykkelse som Kong Christian I. og Friderich II. Toskillinger, hvilke da de bleve mig af Eieren tilsendte for at undersöge dem, befandtes at være Saraceniske Mynter med Cufiske Bogstaver og arabisk Inscription fra det 8de og 9de Seculo af."

At de 4 Mønter har været kufiske Mønter, er der næppe Grund til at betvivle, uanset den mærkelige Oplysning, at de var af Størrelse og Tykkelse som Toskillinger fra Christian I og Frederik II. "Christian I" er formodentlig Trykfejl for "Christian II", og denne Konges Toskillinger saavel som Toskillinger fra Frederik II har været Henneberg vel bekendt fra hans tidligere Udarbejdelse af Auktionskataloget over Apotheker Rübners Samling. Dette Katalog indeholdt saadanne Toskillinger, anført henholdsvis S. 91 Nr. 74 og S. 93 Nr. 205—206 a. Nedenfor skal jeg gøre nogle nærmere Bemærkninger om Rübners Møntsamling og Kataloget over denne.

I en Note til den ovenfor citerede Beretning om Møntfundet hedder det: "Disse 4 Dirhems bleve, saa vidt jeg veed, af Eieren forærede til Hs. Høiærværdighed Hr. Biskop og Dr. Münter". Idet der om Frederik Münter som Samler og Numismatiker i det hele henvises til Georg Galsters Afhandling: Frederik Münters Møntstudier,[7] maa det bemærkes, at det ganske vist ikke af Kataloget over Münters omfattende Møntsamling, hvor hans kufiske Mønter er anført i Museum Münterianum. Pars III, Kbh. 1839, pag. 138—165, fremgaar, at de 4 kufiske Mønter fra Vejrmøllebanken er

[7] Frederik Münter. Et Mindeskrift. I, 2. Halvbind, Kbhvn. 1949, S. 85—115. Om Münters kufiske Mønter, se navnlig S. 110—114. Jfr. ogsaa Axel Ernst i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad 1950, S. 120—124.

indgaaet i Münters Samling, men bortset fra, at det pag. 139 Nr. 3 om en til Omar med Tvivl henført Mønt oplyses, at denne (et Fragment) var fundet i Norge i en Gravhøj (repertus in Norvegia, in tumulo sepulcrali), savner de kufiske Mønter enhver Oplysning om deres Proveniens. Dette gælder navnlig ogsaa hans store Erhvervelse af kufiske Mønter i Foraaret 1807 fra et paa Langeland fremdraget Fund af kufiske Mønter, om hvilket Münter har givet Oplysninger i et Par Breve, dateret 15. Maj og 23 Juni 1807. Som fremhævet af Galster er Münter flere Gange faldet for Fristelsen til at erhverve Danefæ, og der er saaledes intet mærkeligt i, at han uden Betænkelighed har indlemmet de 4 kufiske Mønter fra Vejrmøllebankefundet i sin Samling, og at disse nu ikke kan identificeres i hans trykte Katalog. Da Münters kufiske Mønter efter hans Død indgik som Gave til Den kgl. Møntsamling, er denne Del af det gamle Danefæfund fra 1807 altsaa efter en Menneskealders Forløb havnet, hvor det burde.

— — —

I Tilslutning til de sparsomme Oplysninger, der her har kunnet fremdrages om dette jydske Fund fra 1807, finder jeg Anledning til at dvæle ved en Notits af en vis numismatisk Interesse, som ligeledes findes i Hennebergs Skrift fra 1812 om Guldhornene.

I Forsøget paa at tyde Runeindskriften paa det korte, i 1734 fundne Guldhorn, som Henneberg S. 177 ved Udfyldning af Ringe læste som MHAOMBE CELTIS GUOTITSES GURNE TEPIMLO, tydet som "Gurne! Du skal ofre paa gothisk Maneer dette store Hecatombe til Mögiltönders Tempel i Aaret 1155 ved Juletid", oplyser han S. 160—161, at han ved Tydningen af de enkelte Runer i Indskriften i et Tilfælde havde støttet sig til lignende Tegn (Runer eller Bogstaver) paa en Mønt. "Jeg havde nemlig for endeel Aar siden sögt at læse Indskriften paa en liden Sölvmynt, som jeg overkom, og hvis Figur findes herhos:

Af Aversen havde jeg faaet ud med Hieroglypher og alt: Mors vel Canonisatio Erici; Erici v. Grici Blodoxii, og af Reversen: Rex N. ↄ: Norvegiæ vel Northumbriæ, hvor Figuren ᚹ findes paa Reversen og efter al Rimelighed betegner N. ... Den lærde Antiqvar Hr Arendt,[8] som jeg

[8] Martin Friedrich Arendt (1773—1823). K. Friis Johansen i Dansk biografisk Leksikon I, Kbh. 1933, S. 496—497. Thomas Hansen Erslew l. c., S. 21—22.

ved en Leilighed viste denne Mynt, læste ligesom jeg selv først havde læst, paa Av. Pipi og paa Rev. Rex F., hvorefter den skulde være den franske Konges Pipins Mynt, og han erindrede at have seet noget lignende Mynter i Frankrig. Jeg indvendte: ... Endnu maatte det og bevises, at Frankerne brugte Runer, i det mindste i Pipins Tid, som jeg ikke har fundet nogensteds. At der fandtes lignende Mynter i Frankrig, beviste ikke, at den var Fransk, ligesaa lidet, som den er Dansk, fordi der i det mindste findes een i Jylland."

Det er beklageligt, at Pastor Henneberg ikke har udtrykt sig tydeligere med Hensyn til denne Mønt fra Pipin (752—768). Selv om det kunde se ud, som om han selv har været Ejer af denne i Danmark ualmindelige Mønt ("som jeg overkom"), kunde hans Ordvalg, sammenholdt med den lidt senere Bemærkning, at "der i det mindste findes een i Jylland", maaske lige saa vel forstaaes derhen, at han havde haft Lejlighed til at se den i en jydsk Møntsamling.

I Samlinger til Jydsk Historie og Topografi, 3. Række, IV. Bind (1904—05), S. 334—345, er trykt 7 Breve fra Johan Bülow til den litterære Provt Caspar Schade i Nykøbing Mors fra Tiden 16. Juli 1808 til 20. Marts 1816. I Brev, dateret 20. Marts 1816, skriver Bülow bl. a.: "... Med sidste Post modtog jeg Deres meget ærede Skrivelse af 9. d. samt en Kiste fuld af Penge. Men hvorledes skal jeg nu takke Dem for saa megen Godhed! De har berøvet Sig Selv saa mange rare Mynter for at forøge min Samling! — Med Undseelse modtager jeg dem, og med Undseelse har jeg læst det De har været saa god, ja altfor god, at skrive i Pakken der indesluttede den jomfruelige Foræring, i hvor gierne jeg deri læste Deres Navn. Iblandt Mynterne fandt jeg adskillige som især vare mig velkomne, En af Chr. I. En dito af Chr. II. o. fl. som savnedes i min Samling. Hav Tak, tusend Tak, for saameget rart! ..." Pipinmønten nævnes ikke, men i samme Brev skriver Bülow, at han havde sendt nogle Bøger i en Pakke til Pastor Henneberg i Aalborg med Anmodning om at besørge dem videre til Schade. Ved denne Tid og ogsaa tidligere har der bestaaet en Forbindelse mellem de to jydske Præster, der hver for sig har haft Forbindelse med og modtaget økonomisk Støtte til deres Udgiver- og Forfattervirksomhed af Datidens rundhaandede Mæcen, Johan Bülow. Schade var saaledes blandt Prænumeranterne paa Hennebergs "Hvad er Edda?" Den Mulighed foreligger, at Pipinmønten kan have tilhørt Provst Schade, og at Henneberg gennem ham kan være blevet bekendt med den sjældne Mønt.

Men bortset herfra er det vel næppe sandsynligt, at der i Aalborg eller overhovedet i Jylland i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede fandtes andre Møntsamlinger af større Betydning end Apotheker Rübners, og jeg har for om muligt at naa til et sikrere Holdepunkt ment det Umagen værd at se nærmere paa denne Samling eller rettere at gennemgaa det foreliggende Auktionskatalog over denne Samling.

Apoteker Christian Leonhard Rübner var født i Flensborg den 14. Januar 1765, overtog i en ung Alder ved Arv det gamle og ansete Apotek i Aalborg (Svaneapoteket), men døde allerede den 23. November 1808.[9] At han har været en meget velstillet Mand, fremgaar bl. a. af, at der i hans Dødsbo udlagdes i Arv 95127 Rdl. 4 Mark 10 Skilling, og at hans Møntsamling[10] paa Skiftet var vurderet til 5000 Rdl. Det trykte Katalog over hans efterladte Møntsamling fylder ikke mindre end 250 Sider. Som almindeligt i Datiden er det en "Generalsamling". Den rummede saaledes antike Mønter, nemlig 402 romerske Sølvmønter og 287 Numre romerske, herunder nogle faa byzantinske Kobbermønter, samt 10 romerske og byzantinske Guldmønter. Derefter følger 240 nyere Guldmønter og Medailler. S. 74—240 beskrives hans Mønter og Medailler af Sølv, S. 241—250 Kobbermønterne. Af hans danske Mønter skal her fremhæves nogle faa. S. 87 Nr. 133 og 134 forekommer et Par Runemønter med Asfard i Lunt og Sven Rex Tannis,[11] S. 91 Nr. 172 en Aalborg-Skilling uden Aar fra Kong Hans[12], S. 95 Nr. 250 "en tredobbelt Krone" 1623 fra Glückstadt[13],

[9] De danske Apotekers Historie, af E. Dam, fortsat og bearbejdet af A. Schæffer. I. Bind, Kbh. 1925, S. 326—329.

[10] Fortegnelse over en betydelig Samling af antiqve og moderne Mynter og Medailler i Guld, Sølv, Kobber og Tin, afgangne Apotheker Christian Leonhard Rübners Stervboe tilhørende, som ved offentlig Auction vorder bortsolgt den ..... 1810 paa Apotheket i Aalborg. Aalborg 1809. Ifølge Thomas Hansen Erslew er Kataloget forfattet af residerende Kapellan Knud Henneberg, der, som det fremgaar af Kataloget, paatog sig Kommissioner for udenbys Liebhavere. Med Blæk er Datoen for Auktionen angivet til 1. Maii. Nogen Auktion over Samlingens enkelte Numre fandt dog ikke Sted, men iflg. E. Dam solgtes Samlingen under eet for 12.000 Rdl. til Møller Lars Springborg i Aalborg. Den yngste Mønt synes at være en hollandsk Dukat fra 1807 (S. 66 Nr. 204). Samlingens videre Skæbne er mig ubekendt.

[11] Kataloget S. 87 Nr. 33 og 34. Førstnævnte svarer nærmest til Nr. 128 i Erik Moltkes Katalog (De danske runemønter og deres prægere. N. N. Å. 1950, S. 20), medens sidstnævnte næppe lader sig nærmere bestemme udover, at den hører til Roskildemønterne af Haubergs Type 39. Mønterne er overset i Moltkes Katalog.

[12] Synes ganske at svare til Schou u. A. Nr. 21.

[13] Utvivlsomt en Dobbeltspecies, men da Adversomskriften ikke er anført, lader det sig ikke afgøre, om den svarer til Schou 6, 7 eller 8.

S. 98 Nr. 304—306 ialt 12 Stk. af Chr. IV's 2 Skilling lybsk uden Aar (Ryttermønter, om hvilke det fejlagtigt hedder, at de "regnes til 1594"), endvidere flere norske Dobbeltspecier (fra 1655, 1665 og 1674), en "Otteskilling, men myntet med 2 Skillings Stempel" norsk fra 1702, ikke anført hos Schou. Af danske Guldmønter kan nævnes en Halv-Portugaløser 1593 (Schou 1), 8 og 4 Daler 1604, Guldmønt af Vægt 3 Dukater fra Christian IV uden Aar,[14] Guldafslag af Ebenezer-Krone 1659 som 4 Dukat (Schou 7), Dobbeltdukat fra Chr. V 1670 (Schou 3, unøjagtigt) og 1678 (som Schou 1), 10-Dukat 1694 med Kronestempel (som Schou 1693 Nr. 1).

Ogsaa blandt danske Sølvmedailler findes mange sjældne. En svensk Guldmedaille (S. 60 Nr. 132) af Vægt $4\,{}^{5}/_{16}$ Dukat i Anledning af den svenske Flaades Sejre den 15. Maj og 9 Juli 1790 (ovalt Guldstykke paa et Anker. Til at bære paa Brystet), som B. E. Hildebrand: Gustaf III Nr. 79 og 80 kan nævnes som Exempel paa, hvad hans ikke-danske Afdelinger indeholdt. Benyttelsen af hans Katalog besværliggøres af den totale Mangel paa Citater; end ikke "Beskrivelsen . . ." fra 1791 er saaledes benyttet. Kun et enkelt Sted omtales Møntfund, saaledes naar det om 3 engelske Penninger, henført til Henrik III, Edward I, Edward II hedder, at "af disse 3 Mynter ere mange opgravede i det Oldenborgske og Rantzauske".[15]

Trods et ret nøje Gennemsyn er det dog ikke lykkedes i Rübners Møntkatalog at finde en Mønt, der svarede til den af Henneberg afbildede. Den ældste franske Mønt i Samlingen er en Turnos fra Philip den Smukke, og af Mønter fra Merovingerne eller Karolingerne fandtes ingen.

Den hos Henneberg afbildede Mønt er, som Afbildningerne viser, utvivlsomt identisk med Thomsen 1181, nu i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, som i Chr. Ramus' tidligere Aar erhvervede et tilsvarende Exemplar af ukendt Proveniens.[16] Thomsen har dog sikkert ikke direkte erhvervet

[14] Schou 10.

[15] Om dette Fund, se Georg Galster i Num. Forenings Mdbl., Bd. XIV, Februar 1936, S. 372—373, "engelske long-cross-pennies".

[16] Catalogue de la Collection de Monnaies de feu Christian Jürgensen Thomsen. Seconde Partie: Les Monnaies du Moyen-Age. Tome I (Copenhague 1873), nr. 1181. — M. Maurice Prou: Les Monnaies Carolingiennes (Paris 1896), nr. 980.

det Hennebergske Exemplar. I Auktionskataloget over 2. Del af Johan Bülows Møntsamling, bortsolgt ved Auktion i København den 11. Maj 1829, findes S. 77—78 som Nr. 5 anført følgende Mønt: "En Sølvmynt af Pipin den Lille Adv. HPIPI, oven over et lille Kors mellem to Zirater, neden under en Francisca. Rev. R X (i Monogr.) F, oven over en horizontal Streg. Sjælden." Som det vil ses, stemmer denne Beskrivelse saa godt, som det kan ventes, med Afbildningen hos Henneberg og med Exemplaret Thomsen 1181, naar de typografiske Vanskeligheder, der har foreligget ved Auktionskatalogets Trykning, tages i Betragtning. Desværre indeholder de mig bekendte Exemplarer af Auktionskataloget i Den kgl. Møntsamlings Bibliotek, i Sorø Akademis Bibliotek og i min egen Samling af Møntkataloger ingen Oplysning om, hvem der købte Pipinmønten paa Bülows Auktion, og ogsaa Hofmarskallatets Arkiv i Rigsarkivet er efterset uden positivt Resultat.[17] Men som Victor Hermansen har oplyst l. c. S. 130—131, har Chr. Jürgensen Thomsen sikkert personlig været tilstede paa Bülows Auktion, og det forekommer mig ganske overvejende sandsynligt, at han paa denne Auktion til sin egen Samling har erhvervet den hos Henneberg afbildede Pipinmønt. Set med Nutidens Øjne kan det maaske synes mærkeligt, at Thomsen erhvervede Mønten til sin egen Samling og ikke til Den kgl. Møntsamling, men i Datiden ses det Gang paa Gang, at saavel han som Devegge paa de mange og store Auktioner i 1820.erne og 1830.erne, hvor de offentlige (Kongens) Midler til Sam-

[17] Georg Galster har i Rigsarkivet undersøgt de derværende Papirer vedrørende Det kgl. Myntcabinet, men kun fundet et Protokollat vedrørende en Skrivelse fra Overhofmarskal A. W. Hauch til Chr. Ramus, dateret Frederiksberg, den 29, August 1829: "Den mig af Hr. Prof: tilstillede Regning fra Højesterets Advocat Treschow paa 32 rd 4 β Sedler og Tegn for kjøbte Mynter paa Geh: Cfr Raad Bülows Auction vil blive Vedkommende udbetalt ved Justitsraad og Hofkasserer Duncan.

Til nærmere Oplysning ved denne Regning, ønsker jeg at erholde Catalogen for dertil at henviise Regningen i Regnskabet, og udbeder jeg mig, at Hr Prof: ville have den Godhed at forskaffe mig den" —

Trods Eftersøgning har hverken Regning eller Katalog dog kunnet findes i Rigsarkivet. — Hofjægermester Ivar Vind, Sanderumgaard, har ved Brev af 16. Februar 1958 velvilligt oplyst, at Hennebergs Bog "Hvad er Edda" omtales to Gange af Johan Bülow, første Gang i hans Dagbog for 1812 og anden Gang i en Optegnelse over modtagne værdifulde Bøger, men der omtales intet om, at han ved den Lejlighed medtog Pipinmønten. Johan Bülows Exemplar af "Hvad er Edda" skænkede han til det i 1813 oprettede Fyens Stiftsbibliotek, hvor Bogen stadig findes. Der er dog ikke ved Omtalen eller Afbildningen af Pipinmønten indføjet nogen Bemærkning om, at denne var indgaaet i Bülows Møntsamling.

lingens Forøgelse paa Grund af de fattige Forhold var begrænsede, købte, hvad der manglede i Kongens Samling, til deres private Samlinger, hvorfra det købte efter deres Død fandt Vej til den Samling, hvis tro Tjenere de var gennem saa mange Aar.

Efter alt foreliggende finder jeg det altsaa ganske overvejende sandsynligt, at den hos Henneberg afbildede Pipinmønt er indgaaet som Gave til Johan Bülow som Tak for dennes økonomiske Støtte enten fra Provst Schade eller fra Henneberg, og at samme Exemplar fra Bülows Samling er overgaaet til Thomsen og fra hans Samling igen til Den kgl. Møntsamling. Endvidere at Mønten sandsynligvis er fundet i Jylland, dog næppe i Møntfundet fra 1807, da Henneberg vel i saa Fald vilde have oplyst dette. Skulde Mønten være fundet i Jylland, har den en ganske særlig Interesse, idet der fra Tiden ca. 690 til Ludvig den Frommes Tid ikke hidtil vides at være fundet nogen frankisk eller karolingisk Mønt i Danmark.[18]

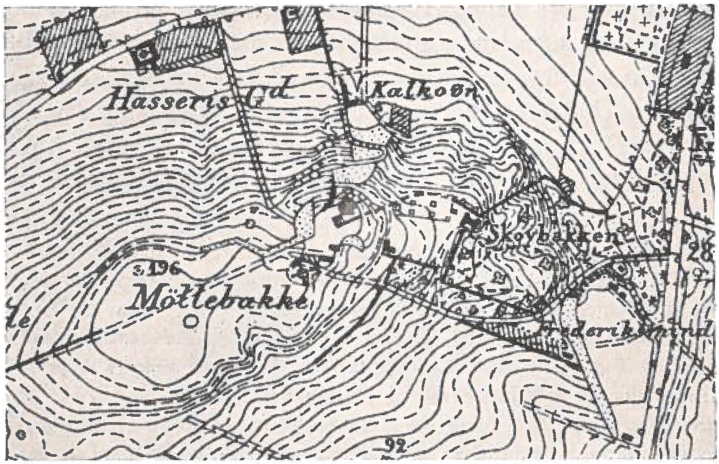

Mag. art. Th. Ramskou, Nationalmuseets forhistoriska afdeling, har på forespørgsel om findestedet velvilligst meddelt:

"Spørgsmålet er, hvad forstod Henneberg ved "en Høi nær Aalborg". Så vidt jeg kan se, mener han hele det højdedrag, der nu hedder Møllebakken, idet "Høi" på den tid ikke nødvendigvis betød Gravhøj.

[18] Georg Galster: Karolingiske mønter fundne i Danmark. Nordisk Numismatisk Årsskrift 1951, s. 28—40.

Nu findes der imidlertid på Møllebakken, eller rettere fandtes, en gravhøj, der kaldtes Gudmanshøj. Den er i Nationalmuseets sognebeskrivelse fra omkring 1890 omtalt som "... en rund Høj, affladet foroven med gravede Huller i Siden; derpå et Signal". Det vil sige, at højen på det tidpunkt ikke var under plov, og sikkert heller aldrig har været det. Allerede på Bruuns kort over Ålborg fra 1822, der er tegnet efter et ældre kort fra 1802 (se P. C. Knudsen, Aalborg Bys Historie II, p. 76) er Gudmandshøj kaldet for "Tellegrafhøi".

Den kan derfor næppe være blevet pløjet i 1807, og skattefundet kan altså ikke stamme fra selve højen. Uden nærmere arkivstudier over hvornår de forskellige lodder er bragt under plov, kan man derfor på indeværende tidspunkt ikke komme sagen nærmere, end Hennebergs oplysning: fundet er fra Møllebakken.

Noget andet er, at det meget naturligt kan være kommet for dagens lys i nærheden af, eller ved foden af Gudmanshøj; og at det er højens nærmeste omgivelser Henneberg tænker på er sandsynligt, thi her har Møllebakken sine stejleste partier."

SUMMARY

Axel Ernst:

The Hoard of Coins from the Windmill Mound at Aalborg found in 1807.

In spite of the old provision in Danish legislation which established the king's right to all treasure trove of silver and other precious metals found in the earth, very few of these valuable things have been preserved from ancient times. In this regard, conditions touching coin finds have doubtless been more favourable than those affecting other treasures, due to the fact that since the time of Frederic III, in about 1650, who founded a museum (cabinet of curiosities), in which coins and medals played a prominent part, the kings of Denmark have always taken a great interest in them. This interest was further manifested in the comprehensive and splendid works, "Museum Regium" (editions from 1696 and 1710), and "Beskrivelse" (The Description of the Danish Coins and Medals in the Royal Collection), from 1791. The Director of the Royal Collection of Coins, Professor Chr. Ramus, began the register of finds of the Collection, commencing with the spring of 1801. But as a consequence of the difficult economic conditions prevailing in the subsequent period, many people undoubtedly succumbed

to the temptation of throwing silver treasures found in the earth, into the melting-pot, instead of surrendering them to the Authorities as treasure trove. An example of this the silver hoard that in June 1807 was unearthed at the Windmill Mound at Aalborg.

The scanty information surviving about this find, which later on appears to have escaped both archaeological and numismatic investigation, is derived from the perpetual curate of St. Budolph's Church in Aalborg, Knud Henneberg, who in 1812, during the discussion about the interpretation of the two golden horns stolen in 1802, published his polemic essay, WHAT IS EDDA? This elaborate work itself is now interesting only as a curiosity; but on page 6 Henneberg gives the information that during the work of ploughing on the Windmill Mound in June, 1807, some fragments of silver, and four coins were found, which were submitted to him for determination, and which he defined as Cufic coins, but without any more precise indication as to the ruler or the mint at which they originated. As far as he had been able to ascertain the coins in question had been given to Bishop Frederic Münter, a well-known numismatist and coin-collector; it is, however, impossible to identify them in this coin catalogue, "Museum Münterianum III" (1839).

In the same work the Reverend Knud Henneberg mentions and depicts a coin from Pipin (752—768), which no doubt is identical with the specimen incorporated into the Royal Collection of Coins, listed as no. 1181 in Chr. Jürgensen Thomsen's collection (Maurice Prou 980). This specimen may presumably be traced back to the coin sale of the Privy Councillor Johan Bülow in 1829, in wich collection the Pipin-coin is supposed to have been incorporated as a gift from the Reverend Henneberg or from the Reverend Schade, dean of Nykøbing Mors, who both had had considerable financial support from Bülow at the publication of their papers. It is not improbable that is was found in Jutland, which makes it especially interesting, seeing that until now no Frankish or Carlovingian coins is known to have been found in Denmark from the period of ca. 690 to the time of Louis the Pious. A perusal of the catalogue written by Henneberg, of the coin collection belonging to C. L. Rübner, an apothecary in Aalborg, printed in 1809, shows that Pipin's coin does not originate from thos collection at any rate.

Mr. Th. Ramskou, of the National Museum in Copenhagen, has been so kind as to locate, by the help of old cadastral maps, the more precise situation of the finding-place.